

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-32>

УДК 330.131.7:338.2

ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ НА ПРИКЛАДІ АТ КБ ПРИВАТБАНК

EVALUATION OF THE INTEGRAL INDEX OF ECONOMIC SECURITY OF A FINANCIAL INSTITUTION IN THE CASE OF JSC CB PRIVATBANK

Ярошевич Наталя Богуславівна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3836-067X>

Дубравський Андрій Володимирович

аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9948-7881>

Yaroshevych Natalya, Dubravskiy Andriy

Lviv Polytechnic National University

Стаття присвячена актуальним питанням оцінювання інтегрального показника економічної безпеки фінансової установи. У статті здійснена апробація методики оцінювання рівня економічної безпеки банку на основі ресурсно-функціонального підходу за фінансовою, інтелектуально-кадровою, техніко-технологічною, політико-правовою, інформаційною, екологічною та силовою складовими економічної безпеки за даними річної фінансової звітності АТ КБ Приватбанк за 2022–2023 роки. Удосконалено методичний інструментарій оцінювання економічної безпеки банку на основі ресурсно-функціонального підходу. Встановлено, що фінансова складова економічної безпеки банку залишається найвагомішою (75–85%); адаптований до банківської діяльності методичний інструментарій оцінювання економічної безпеки дає коректну ідентифікацію стану економічної безпеки банку; подальша розробка механізму управління економічною безпекою банку потребує вирішення питання обґрунтування шкали оцінювання інтегрального показника рівня економічної безпеки банку.

Ключові слова: економічна безпека банку, фінансова безпека, інтегральний показник економічної безпеки, функціональні складові економічної безпеки.

The article is devoted to topical issues of assessing a financial institution's integral index of economic security. It is established that studies of the economic security of a business entity focus on the sectoral characteristics of industrial, commercial, and transport enterprises. At the same time, financial institutions are limited regarding financial security, one of its components. To assess the economic security of banks, which has become highly relevant due to large-scale non-financial threats and risks caused by the war in Ukraine, the author tested the methodology for assessing the level of economic security of a bank based on the resource-functional approach in terms of financial, intellectual and human resources, technical and technological, political and legal, information, environmental and power components of economic security based on the annual financial statements of JSC CB Privatbank for 2022–2023. The methodological tools for assessing the bank's economic security based on the resource-functional approach have been improved by (1) defining the essence of the prevented loss, the expected loss and the total cost of implementing loss prevention measures for each functional component of the bank's economic security; (2) determining the method for calculating partial functional criteria, if prevented and expected losses are expected for several bank operations within one functional component of economic security. It is determined that the financial component of the bank's economic security remains the most important (75–85%); the methodological tools for assessing economic security adapted to banking activities provide a correct identification of the state of economic security of the bank, the results of the evaluation of the bank's economic security are adequate. Further development of the mechanism for managing the economic security of a bank requires addressing the issue of substantiation of the scale for assessing the level of economic security.

Keywords: economic security of a bank, financial security, integral index of economic security, functional components of economic security.

Постановка проблеми. Масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, величезні людські жертви та соціальні втрати, міграція трудових ресурсів, скорочення робочих місць і доходів, релокація частини підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, в більш безпечні регіони заходу України, зменшення купівельної спроможності і обсягів накопичених активів, падіння рівня ВВП, тригером яких стало повномасштабне російське військове вторгнення в Україну, показують, що національна економіка та жодний суб'єкт господарювання нині не застраховані від ризиків неекономічного характеру.

Посилення дії низки небезпек, що впливають на стан економіки країни загалом, окремих регіонів і суб'єктів підприємництва актуалізує проблему розробки та реалізації адекватних заходів забезпечення економічної безпеки бізнесу, обґрунтованість яких прямо залежить від ефективно організованого оцінювання економічної безпеки. Тому існуючі системи індикаторів економічної безпеки бізнесу мають бути розширеними за рахунок індикаторів кризових явищ в інших сферах суспільного життя, що дають змогу ідентифікувати загрози, визначити накопичені та можливі дисбаланси, які можуть підірвати економічну стабільність бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження економічної літератури вказує на те, що перші наукові праці, присвячені проблемі розробки методології оцінювання рівня економічної безпеки бізнесу та окремо її фінансової складової, з'явилися ще в 1990-х роках. Наукові доробки цього періоду, заклали підвалини двох найбільш поширених на сьогодні підходів до оцінювання економічної та фінансової безпеки – індикаторного та функціонального. Слід зазначити, що поняття економічної безпеки бізнесу різними науковцями трактується неоднозначно, а в науковій літературі існує значна кількість методичних підходів, методик, що на них базуються, та показників для визначення рівня економічної безпеки підприємств. При цьому визнано, що показники та складові економічної безпеки бізнесу в значній мірі залежать від специфіки діяльності суб'єкта підприємництва.

Галузеві особливості складових економічної безпеки промислових підприємств ґрунтовно висвітлені в працях таких дослідників: Чирва Ю. Є., Нестеренко О. М. [1], Нагорна І. І. [2], Медведєва І. Б., Погосова М.Ю. [3], Іванілов О. С., Дмитрієва О. І. [4], Наконечна О. С.

[5], Бендиков М. А. [6], Черкасова С.О. [7], Писаренко Б. А. [8], Філіппова С. В. [9], Шевченко І. Л. [10], Медведєва І. Б., Погосова М. Ю. [11]. Складовим економічної безпеки підприємств енергетики присвячено дослідження Гавриш О. А., Черняк Г. М. [12]. Заслужують на особливу увагу дослідження економічної безпеки торгівельних підприємств, представлені в у працях Роженко О. В. [13], Чорної М. В., Шуміло О. С. [14], Омелянович Л. О. [15]. Особливості оцінювання і забезпечення економічної безпеки підприємств авіаційної галузі досліджуються у працях Козлюк І. О. [17].

Щодо суб'єктів фінансового підприємництва – фінансових установ, зокрема банків, вітчизняній науковій літературі, зокрема у працях [18; 19; 20], розглядається лише фінансова безпека, а не економічна безпека загалом.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових праць демонструє, що фінансова безпека бізнесу, яка пов'язана з процесами деструкції грошових потоків та фінансових ресурсів, є лише однією з складових його економічної безпеки. І хоча для фінансових установ фінансова безпека, безперечно, є найголовнішою складовою, проте в умовах значних викликів, загроз і ризиків нефінансового характеру для всіх суб'єктів підприємництва в Україні, актуальності набуває оцінювання всіх потенційних можливостей бізнесу протистояти негативному впливу як внутрішнього, так і зовнішнього середовища саме через оцінку економічної (і фінансової у її складі) безпеки діяльності банків, страхових компаній та інших суб'єктів фінансового підприємництва.

Формулювання цілей статті. Метою статті є уточнення методичних рекомендацій до оцінювання рівня економічної безпеки фінансових установ на основі ресурсно-функціонального підходу та його апробація в умовах реального суб'єкта фінансового підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ресурсно-функціонального підходу рівень економічної безпеки є інтегральною величиною, що характеризує ефективність використання ресурсів за функціональними підсистемами суб'єкта господарювання, якими будемо вважати (1) фінансову, (2) інтелектуально-кадрову, (3) техніко-технологічну, (4) політико-правову, (5) інформаційну, (6) екологічну, (7) силову безпеку, згідно з [21]. Максимізація загального рівня економічної

безпеки підприємства досягається шляхом максимізації безпеки кожної окремої функціональної складової. Оцінювання рівня економічної безпеки можна здійснити на основі розрахунку сукупного критерію рівня економічної безпеки (СКЕБ) шляхом знаходження та підсумовування окремих часткових функціональних критеріїв (ЧФК), що розраховується як відношення сукупного відверненого збитку за складовою економічної безпеки до суми витрат на реалізацію заходів із запобігання збиткам від негативних впливів і загального зазначеного збитку за складовою [22]. Питому вага (d_i) часткових функціональних критеріїв економічної безпеки бізнесу (ЧФК) у сукупному критерії (СКЕБ) його економічної безпеки розраховуються на основі оцінки сукупних збитків за функціональними складовими, що дає можливість досить точно оцінити значущість функціональних складових економічної безпеки бізнесу. Принцип розрахунку вагових коефіцієнтів функціональних складових економічної безпеки бізнесу як частки збитків функціональних складових у сумі сукупних збитків дає змогу визначити однорідний параметр дослідження важко вимірюваних іншими засобами функціональних складових економічної безпеки, і тому цей метод можна вважати досить ефективним. Методику розрахунку сукупного критерію економічної безпеки описують наступні формули:

$$СКЕБ = \sum_{i=1}^n ЧФК_i * d_i \rightarrow \max \quad (1)$$

$$ЧФК = \frac{З_{від}}{B + З_{заг}} \quad (2)$$

$$d_i = \frac{\sum_{i=1}^n (З_{від i} + З_{заг i} + B_i)}{З_{від i} + З_{заг i} + B_i} \quad (3)$$

де СКЕБ – сукупний критерій економічної безпеки бізнесу; ЧФК – частковий функціональний критерій рівня забезпечення функціональної складової економічної безпеки бізнесу; $З_{від}$ – сукупний відвернений збиток за складовою; B – сумарні витрати на реалізацію заходів із запобігання збиткам з цієї функціональної складової економічної безпеки бізнесу в періоді, що аналізується; $З_{заг}$ – загальний зазначений збиток за даною функціональною складовою економічної безпеки бізнесу; d_i – питома вага значущості функціональних складових економічної безпеки бізнесу; n – кількість функціональних складових економічної безпеки; i – складова економічної безпеки.

При визначенні загального рівня економічної безпеки бізнесу необхідно оцінити вплив кожної складової, спрогнозувати можливі втрати на основі думок кваліфікованих експертів щодо окремих функціональних критеріїв економічної безпеки.

1 Фінансова складова може бути визначена як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, що виражається в максимізації прибутку та підвищенні рентабельності бізнесу, відповідно, очікувані втрати за цією складовою є збитками.

Фінансові втрати АТ КБ Приватбанк складають з двох груп факторів, які при визначенні часткового функціонального критерію фінансової складової економічної безпеки пропонуємо враховувати адитивним методом. Очікувані кредитні збитки, розраховані шляхом застосування декількох сценаріїв впливу очікуваних кредитних збитків на основний сегмент кредитного портфелю АТ КБ Приватбанк на 31 грудня 2023 року (технологія порівняння розміру очікуваних кредитних збитків у результаті застосування 100% зважування до базового сценарію для кожної стадії із розміром очікуваних кредитних збитків у разі застосування декількох зважених сценаріїв) становитимуть 8276 млн. грн і складаються з сум очікуваних кредитних збитків: 1417 млн. грн (з оцінкою очікуваних кредитних збитків в межах 12 місяців), 1410 млн. грн (з оцінкою кредитних збитків в межах строку дії кредиту) та 5449 млн. грн (знецінені кредити) [23, с. 20]. При цьому загальна сума кредитів та авансів клієнтам становить 274 917 млн. грн. Також слід враховувати, що з категорії «знецінені кредити» виключені кредити фізичним особам (кредитні картки з рівнем очікуваних кредитних збитків 100%) у сумі 601 мільйонів гривень.

Рівень непрацюючих кредитів протягом 2023 року, незважаючи на стабілізацію і тенденцію до покращення після різкого підвищення в 2022 році, є значним [23, с. 3]: валова сума кредитів та авансів клієнтам становить 274 917 мільйонів гривень, загальна сума відповідного резерву під очікувані кредитні збитки 182 898 мільйонів гривень.

Частковий функціональний критерій фінансової складової економічної безпеки АТ КБ ПриватБанк (формула 2) пропонуємо визначати адитивним методом як відношення відвернутого збитку, яким будемо вважати відношення (1) величини кредитного портфелю та (2) прибуток до оподаткування до (1) очікуваного збитку та (2) сумарних витрат на реа-

лізацію заходів із запобігання збиткам, яким будемо вважати суми резерву під очікувані кредитні збитки (8276 млн. грн) + резерв під знецінені кредити фізичним особам (601 млн. грн) + збиток від непрацюючих кредитів від зменшення корисності за рік (10 511 млн. грн). Таким чином ЧФК_{фін 2023} = (274 917 млн. грн + 72 776 млн. грн) / (8276 млн. грн + 601 млн. грн + 10 511 млн. грн) = 17,94. Аналогічний показник для 2022 року становитиме [24]: ЧФК_{фін 2022} = (250 496 млн. грн + 34 672 млн. грн) / (9 182 млн. грн + 859 млн. грн + 10 870 млн. грн) = 285 141 млн. грн / 20 911 млн. грн = 13,64.

2) Інтелектуальна і кадрова складові характеризують збереження та розвиток інтелектуального потенціалу банку через ефективне управління персоналом. Забезпечення інтелектуальної та кадрової складових економічної безпеки включає два напрямки: підвищення ефективності роботи персоналу, шляхом підвищення кваліфікації, впровадження новітніх технологій та інновацій та управління персоналом.

В рамках дослідження системних ризиків і опитування керівники банків і небанківських фінансових установ, НБУ констатує, що від початку 2023 року спостерігається відчутне (майже 25%) зростання нестачі кваліфікованих кадрів у банківських установах, основними причинами є [25]: (1) процес мобілізації – 10% скорочення чисельності робочої сили; (2) вибуття з робочої сили через зовнішню міграцію (майже 50%); (3) демографічні втрати, окупація, перехід до економічно неактивного населення – 40%. Припускаючи, що нестача кадрів у Приватбанку відповідає загальним тенденції в банківській сфері та коректуючи відповідну кількість персоналу на середню кількість працівників у 79 відділеннях Приватбанку [23, с. 75], що не працюють через окупацію і розташування у зоні бойових дій, а також зниження потреби банку в працівниках через цифровізацію технологічного процесу, можна наближено обчислити орієнтовну нестачу кадрів. Виходячи з припущення, що майже половину скорочення кадрового потенціалу банку забезпечило вибуття з робочої сили зовнішніх мігрантів, а також перехід частини осіб до економічно неактивного населення, залучити мігрантів та економічно неактивне населення у трудову діяльність ПриватБанк може лише шляхом застосування економічних стимулів, тобто підняття заробітної плати до відчутного рівня (не нижче 20%), що збільшить витрати банку.

Частковий функціональний критерій інтелектуальної складової економічної безпеки пропонуємо визначати як відношення відвернутого збитку, яким будемо вважати фактичну величину витрат на оплату праці до суми очікуваного збитку та сумарних витрат на реалізацію заходів із запобігання збиткам, якими будемо вважати необхідні суми збільшення заробітної плати. Таким чином: ЧФК_{інтел 2023} = 10552 млн. грн / 1814,7 млн. грн = 5,82 (обчислено за даними [23, с. 13, с. 67]); ЧФК_{інтел 2022} = 10096 млн. грн / 2 013,8 млн. грн = 5,01 [24].

3) Техніко-технологічна складова характеризує ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій кращим світовим аналогам за умови оптимізації витрат ресурсів. У зв'язку з бойовими діями в Україні швидко (в 3,5 рази більше ніж до війни) зростає кількість осіб з інвалідністю. В контексті цього банк намагається забезпечити норми універсального (інклюзивного) дизайну при доступі клієнтів до приміщень відділень банку, що передбачає зростання витрат на встановлення та технічне обслуговування спеціального електричного обладнання (електричних підйомників та кнопок виклику співробітника) для забезпечення безбар'єрного доступу до відділень, встановлення пандусів та спеціальних поручнів. На сьогодні вже встановлені та функціонують понад 200 підйомників [23, с. 66]. Частковий функціональний критерій технічної складової може бути визначений як відношення відвернутого збитку, яким будемо вважати величину витрат на утримання основних засобів до очікуваного збитку, яким є витрати банку на встановлення і обслуговування спеціального обладнання для забезпечення норм універсального (інклюзивного) дизайну. Таким чином: ЧФК_{тех 2023} = 1327 млн. грн / 75 млн. грн = 17,7 (обчислено за даними [23, с. 61]); ЧФК_{тех 2022} = 995 млн. грн / 48 млн. грн = 20,73.

4) Політико-правова складова – це правове забезпечення діяльності бізнесу, виконання всіх вимог діючого законодавства. Станом на 31 грудня 2023 року інші нефінансові активи банку включали дебіторську заборгованість від конвертації зобов'язань у статутний капітал у сумі 8145 мільйонів гривень [23, примітка 13], що була визнана після націоналізації Приватбанку в 2016 році, відповідно до якої певні кошти клієнтів кіпрської філії банку мали бути передані до банку і відповідні поточні рахунки та строкові депозити клієнтів мали бути конвертовані в капітал.

Центральний банк Кіпру заборонив цю передачу, в результаті чого Приватбанк продовжує обліковувати зазначені поточні рахунки та строкові депозити клієнтів як зобов'язання [23, примітка 14].

Частковий функціональний критерій політичної складової може бути визначений як відношення відвернутого збитку, яким будемо вважати величину інших нефінансових активів до очікуваного збитку, яким є дебіторська заборгованість від конвертації зобов'язань у статутний капітал: $\text{ЧФК}_{\text{пол 2023}} = 9094 \text{ млн. грн} / 8145 \text{ млн. грн} = 1,12$ (розраховано за даними [23, с. 49]); $\text{ЧФК}_{\text{пол 2022}} = 9\,189 \text{ млн. грн} / 8\,881 \text{ млн. грн} = 1,03$.

6) Екологічна складова характеризує мінімізацію втрат від забруднення навколишнього середовища. В рамках захисту довкілля та соціальної відповідальності 100% платежів бізнес-клієнтів Приватбанку здійснюється в електронному вигляді, тобто клієнтам зовсім не потрібно використовувати папір для роботи з документами. Загалом, більше 90 млн платіжок проходить через сервіси банку за рік, що дозволяє зберегти приблизно 45 млн. листків паперу. Також, зокрема, за 2023 рік в електронній системі внутрішнього документообігу було створено 1935277 документів, а кожен з них – це 1-2 аркуші збереженого паперу [23, с. 67] (для розрахунку прийmemo 1,5). Після масованих російських атак на енергетичну інфраструктуру України було пошкоджено майже 50% усієї енергосистеми України, відбулася серія блекаутів і тривалого відключення електроенергії, внаслідок чого частина клієнтів була змушена частково повернутися до паперового документообігу. Очікуваним екологічним збитком банку слід вважати повернення до паперового документообігу. Таким чином частковий функціональний критерій екологічної складової пропонуємо визначати як відношення відвернутого збитку, яким будемо вважати величину витрат на комунальні послуги та господарські потреби банку до очікуваного збитку, яким є витрати від повернення до паперового документообігу (у 2023 році на суму 14,7 млн. грн., що визнається як: $(1935277 \text{ операцій} * 2 \text{ листків паперу} + 45000000 \text{ листків}) / 500 \text{ листків у пачці} = 97741 \text{ пачок паперу}; 97741 * 150 \text{ грн (середня ціна пачки офісного паперу A4)} = 14661166,5 \text{ грн} = 14,7 \text{ млн. грн}$ – економія паперу, що сприяє покращенню довкілля. Тоді: $\text{ЧФК}_{\text{еко 2023}} = 582 \text{ млн. грн} / 14,7 \text{ млн. грн} = 39,6$ (розраховано за даними [23, с. 61, с. 67]); $\text{ЧФК}_{\text{еко 2022}} = 572 / 10,32 = 55,43$.

7) Інформаційна складова характеризує ефективно інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності бізнесу. Оцінка інформаційної складової має охоплювати вартість інформаційно-аналітичного забезпечення банку та витрати на забезпечення інформаційної безпеки банку.

Інформаційна безпека є чи не найголовнішою для банківського сектору – банки зобов'язані вживати заходів для посилення своєї кібербезпеки, оновлювати свої базові системи інформаційної безпеки у відповідності до Міжнародних стандартів ISO/IEC 27001, ISO/IEC 27002, PCI DSS. Приватбанк підтримує стабільність своєї IT системи, розвиває її цільову архітектуру, впроваджує проекти щодо розвитку та підтримки критичних систем (Приват 24, IT системи та процесинг, розвиток безготівкових та безконтактних платежів, біометрія, вдосконалення мережі та підходів до обслуговування клієнтів). Зокрема, в 2023 році прийнято рішення про міграцію протягом 2024–2026 років критичної інфраструктури Приватбанку у хмарне середовище та погоджено закупівлю послуг хмарної інфраструктури Amazon Web Services [23, с. 41]. В результаті DDoS-атак країни-агресора на українські банки, в результаті якої не проходили платежі в застосунку Приват24, застосунок не показував баланс і останні транзакції, не працювали банкомати, проведення планових технічних робіт з відновлення штатного функціонування веб-порталу, налагодження офіційної комунікації спричинило додаткові витрати банку. Виходячи з твердження аналітиків The Economist Intelligence Unit, що витрати світової економіки на IT становлять біля 4% – 6% від усіх витрат [26], припустимо що IT-бюджет банку становить 4% від усіх витрат (Витрати на виплати працівникам + Амортизаційні витрати + Інші адміністративні і операційні витрати), а отже $946,92 \text{ млн. грн} = (10552 \text{ млн. грн} + 2175 \text{ млн. грн} + 10946 \text{ млн. грн}) * 0,04$. За даними агентства «Ернст енд Янг» 60,3% IT-бюджету спрямовані на підтримку наявної інфраструктури; 18,7% – на розвиток нової інфраструктури програмного забезпечення; 14,1% – на нову апаратну інфраструктуру; 6,9% – на стратегію, розвиток бізнес-процесів і планування. Виходячи з цього, припустимо, що витрати (збиток) Приватбанку на ліквідацію наслідків DDoS-атаки у 2023 році становитиме не менше половини витрат на підтримку наявної інфраструктури 60,3% від IT-бюджету, тобто $0,63/2 * 946,92 \text{ млн. грн.} = 303,02 \text{ млн. грн.}$

Витрати, безпосередньо пов'язані з розробкою програмних продуктів, які контролюються банком обліковуються у складі нематеріальних активів. Тому сумами відвернутого збитку будемо вважати вартість нематеріальних активів банку, в результаті: $ЧФК_{\text{інф } 2023} = 1563 \text{ млн. грн} / 303,02 \text{ млн. грн} = 5,16$ (обчислено за даними [23, с. 89]); $ЧФК_{\text{інф } 2022} = 1389 \text{ млн. грн} / 176,4 \text{ млн. грн} = 7,87$.

7) Силова складова характеризує забезпечення фізичної безпеки працівників та збереження майна банку. Внаслідок військових дій та окупації частини території України доступ до низки відділень Приватбанку, банкоматів та терміналів є обмеженим. За результатами аналізу потенційних втрат та пошкоджень виходячи із наявної інформації, банк сформував резерв під знеціненні залишки готівкових

коштів у відділеннях, банкоматах та терміналах у сумі 513 мільйонів гривень та визнав збитки від переоцінки іноземної валюти за цими коштами у сумі 26 мільйонів гривень [23, с. 23]. Частковий функціональний критерій силової складової пропонуємо визначати як відношення відвернутого збитку, яким будемо вважати грошові кошти в касі до суми очікуваного збитку та сумарних витрат на реалізацію заходів із запобігання збиткам, яким будемо вважати резерв під знеціненні залишки готівкових коштів у відділеннях банку, банкоматах та терміналах та визнані збитки від переоцінки іноземної валюти за цими коштами. Тоді:

$ЧФК_{\text{сил } 2023} = 25841 \text{ млн. грн} / (513 \text{ млн. грн} + 26 \text{ млн. грн}) = 47,95$ (обчислено за даними [23, с. 23]); $ЧФК_{\text{сил } 2022} = 25070 \text{ млн. грн} / (453 \text{ млн. грн} + 26 \text{ млн. грн}) = 52,34$. Розра-

Таблиця 1

Розрахунок питомої ваги функціональних складових економічної безпеки та сукупного критерію економічної безпеки АТ КБ Приватбанк*

Функціональні складові економічної безпеки	Рік	Типи збитків			Питома вага сукупних збитків у розрізі функціональних складових (d_i)	Значення часткових функціональних критеріїв ($ЧФК_i$)
		Очікуваний ($З_{заг}$) млн.грн	Відвернутий ($З_{від} + B$) млн.грн	Сукупність збитків Σ млн.грн		
1. Фінансова	2022	20911	285141	306 052	0,756	13,64
	2023	19388	347693	367081	0.8598	17.94
2. Інтелектуальна і кадрова	2022	2013,8	10 096	12 109,8	0,03	5,01
	2023	1814.7	10552	12366.7	0.029	5.82
3. Техніко-технологічна	2022	48	995	1 043	0,095	20,73
	2023	75	1327	1402	0.0033	17.7
4. Політико-правова	2022	8 881	9 189	18 070	0,025	1,03
	2023	8145	9094	17239	0.0404	1.12
5. Екологічна	2022	10,32	572	582,32	0,002	55,43
	2023	14.7	582	596.7	0.0014	39.6
6. Інформаційна	2022	176,4	1 389	1 565,4	0,04	7,87
	2023	303.02	1563	1866.02	0.004	5.16
7. Силова	2022	479	25 070	25 549	0,052	52,34
	2023	539	25841	26380	0.0618	47.95
Загальний збиток	2022	32 519,52	332 452	364 971,52	1	–
	2023	30279.42	396652	426931.42	1	–
Сукупний критерії економічної безпеки (СКЕБ) ₂₀₂₂						15,6046
Сукупний критерії економічної безпеки (СКЕБ) ₂₀₂₃						18,7387

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за матеріалами [23; 24; 25; 26]

хунок питомої ваги функціональних складових (за формулою 3) та сукупного критерію економічної безпеки (за формулою 1) АТ КБ Приватбанк за результатами вищевикладених розрахунків часткових функціональних критеріїв та очікуваних і відвернутих збитків представимо в табл. 1.

Результати розрахунку сукупного критерію економічної безпеки (СКЕБ) АК КБ Приватбанк (табл. 1) демонструє, що СКЕБ 2023 року підвищився порівняно з СКЕБ 2022 року, що відповідає тенденції прибутковості та фінансової стійкості банку і підтверджує адекватність застосованої методики.

Висновки. Отриманий результат розрахунку підтверджує, що фінансова складова залишається найвагомішою (від 75% до 85%) у системі управління економічною безпекою банку, проте оцінювання та управління всіма іншими складовими економічної безпеки банку також є важливим, зокрема в період посилення у зв'язку з військовим станом дії таких факторів зовнішнього середовища як силова (фізична) та інформаційна агресія, значна втрата кадрового потенціалу через міграцію та мобілізацію тощо.

Застосування методики оцінювання рівня економічної безпеки підприємства до фінансової установи на основі сукупного критерію економічної безпеки (СКЕБ), що базується на поєднанні статичного підходу (оцінка та аналіз стану економічної безпеки бізнесу у конкретний момент часу) та динамічного підходу (виявлення тенденцій та перспектив системи економічної безпеки бізнесу за певний період часу), а також ресурсно-функціо-

нального (частково-функціональні показники, що характеризують окремі аспекти стану та динаміки певної підсистеми системи економічної безпеки) та комплексного підходів (визначення сукупного критерію економічної безпеки), за запропонованим тлумаченням складових економічної безпеки фінансової установи, очікуваних та відвернутих збитків для банку дає коректну ідентифікацію стану економічної безпеки банку, що робить можливим прогнозування розвитку як окремих ресурсно-функціональних складових, так і банку в цілому для визначення стратегічних орієнтирів діяльності. Не надто висока складність у застосуванні методики, відсутність необхідності застосування складних методів математичного аналізу, який потребує додаткових знань та навичок фахівців банку, дозволяє використовувати цю методику не лише наукових дослідженнях, але й у бізнесі.

Подальша розробка механізму управління економічною безпекою банку потребує вирішення таких питань, як обґрунтування шкали оцінювання рівня економічної безпеки, розробки стратегії діяльності банку та обґрунтування механізмів забезпечення необхідного рівня економічної безпеки банку.

Перспективами подальших досліджень вважаємо: (1) визначення оптимальних та достатніх значень сукупного критерію економічної безпеки на основі експертних оцінок та аналогового підходу; (2) встановлення інтервалів оптимальних значень (+/-) та інтервалів достатніх значень (+/-) сукупного критерію економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чирва Ю. Є., Нестеренко О. М. Оцінка економічної безпеки цукропереробного підприємства на основі інтегральної моделі. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С. 67–69.
2. Нагорна І. І. Оцінка стійкої економічної безпеки промислового підприємства. *Економічний простір*. 2008. № 19. С. 243–255.;
3. Медведєва І. Б., Погосова М. Ю. Діагностування безпеки промислового підприємства у тривірневій системі фінансових відносин: Монографія. Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. 264 с.
4. Іванілов О. С., Дмитрієва О. І. Методи оцінки рівня економічної безпеки промислових підприємств. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2018. № 2. С. 66–83.
5. Наконечна О. С. Інвестиційна безпека промислових підприємств: науково-методичні підходи до оцінювання. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Випуск 4. С. 205–209.
6. Бендіков М. А. Економічна безпека промислового підприємства в умовах кризового розвитку. *Менеджмент в Україні і за кордоном*. 2002. №2. С. 17–29.
7. Черкасова С. О. Формування організаційно-економічного механізму управління процесом зміцнення економічної безпеки промислових підприємств. *Економіка і реалії часу*. 2013. № 2. С. 22–27.
8. Писаренко Б. А., Проценко Н. Б. Діагностика економічної безпеки функціонування промислових підприємств. *Вісник ЖДТУ Економічні науки*. 2013. № 3 (63). С. 282–284.

9. Філіппова С. В., Нізяєва С. А. Особливості діагностики рівня економічної безпеки виноробних підприємств. *Економіка харчової промисловості*. 2012. № 1(13). С. 16–21.
10. Шевченко І. Л. Особливості формування механізму забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств. *Стратегія економічного розвитку України*. 2009. Вип. 24–25. С. 128–134.
11. Медведєва І. Б., Погосова М. Ю. Діагностування безпеки промислового підприємства у тривірневій системі фінансових відносин: Монографія. Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. 264 с.
12. Черняк Г. М. Оцінювання рівня економічної безпеки енергетичних підприємств в умовах євроінтеграції. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. С. 159–166.
13. Гавриш О. А., Черняк Г. М. Розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств енергетичної галузі. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 143–149.
14. Роженко О. В. Обґрунтування складових економічної безпеки торговельних підприємств. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. № 10. С. 135–148. 142
15. Чорна М. В., Шуміло О. С. Принципи, функції та методи управління економічною безпекою підприємства роздрібної торгівлі. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр.* 2016. Вип. 2(24). С. 74–86.
16. Омелянович Л. О., Долматова Г.Є. Економічна безпека торговельного підприємства: монографія. Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. 195 с.
17. Козлюк І. О. Забезпечення економічної безпеки авіаційної галузі: монографія. Київ : Книжкове видавництво НАУ, 2005. 236 с
18. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / А. О. Єпіфанов та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. А. О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
19. Економічна безпека банківської діяльності в Україні: монографія / Онищенко В. О., Андрєєв Р. Г., Савицька О. І., Довгаль Ю. С. Полтава : ПолтНТУ, 2011. 347 с.
20. Барановський О. І. Природа економічної безпеки комерційного банку. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 7. С. 12–19.
21. Экономика предприятия: учебное пособие / под общ. ред. С.Ф. Покропивного. Киев : КНЕУ, 2003. 608 с.
22. Подлужная Н. А. Выбор критерия экономической безопасности предприятия. *Наукові праці ДонНТУ*. 2002. № 47.10-15.
23. Річний звіт Акціонерного товариства комерційний банк «ПриватБанк» за 2023 рік, 2023. URL: https://static.privatbank.ua/files/Konsolidovanyy_richnyy_zvit_za_2023.pdf?_gl=1*1pd2aj2*_gcl_au*MTk5NjEwMTM4MC4xNzI2NTYyNTE2LjgwMTU5Nzg1LjE3MjY2NTIyNTIuMTcyNjY1MjI1NA..*_ga*MTcyMzcyMzY1MS4xNzAyODQxNTA5*_ga_C7N2L9YcQ9*MTczMzY0NDYxOC43LjEuMTczMzY0NDYyMC41OC4wLjA (дата звернення 05.12.2024)
24. Річний звіт Акціонерного товариства комерційний банк «ПриватБанк» за 2022 рік, 2022. URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaya-otchetnost> (дата звернення 05.12.2024)
25. Вінокуров Ярослав. У Нацбанку фіксують посилення браку кваліфікованих кадрів у фінансовому секторі *Економічна правда* : веб-сайт. 24 травня 2024. URL: <https://epravda.com.ua/news/2024/05/24/714217/> (дата звернення 05.12.2024)
26. Моїсєєв Валерій. Які перспективи очікують глобальну економіку у 2024 році: ІТ, транспорт, металурґія, нерухомість. *Економіка України: веб-сайт* 12 січня 2024. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/perspektivi-dlya-globalnoyi-ekonomiki-u-2024-roci-it-transport-metalurgiya-neruhomist> (дата звернення 05.12.2024)

REFERENCES:

1. Chyryva, Yu. Ie. & Nesterenko, O. M. (2012) Otsinka ekonomichnoi bezpeky tsukropererobnoho pidpriemstva na osnovi integralnoi modeli [Assessment of economic security of sugar processing enterprise on the basis of an integral model]. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 8, pp. 67–69. [in Ukrainian]
2. Nahorna, I. I. (2008) Otsinka stiiikoi ekonomichnoi bezpeky promyslovoho pidpriemstva [Evaluation of sustainable economic security of an industrial enterprise]. *Ekonomichnyi prostir – Economic space*, no. 19, pp. 243–255. [in Ukrainian]
3. Medvedieva, I. B. & Pohosova, M. Yu. (2011) *Diahnostuvannia bezpeky promyslovoho pidpriemstva u tryrivnevii systemi finansovykh vidnosyn* [Diagnosing the security of an industrial enterprise in a three-level system of financial relations]. Kharkiv: Vydavnytstvo KhNEU [in Ukrainian]

4. Ivanilov, O. S. & Dmytriieva, O. I. (2018) Metody otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv [Methods for assessing the level of economic security of industrial enterprises]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva – Problems and prospects of development of entrepreneurship*, no. 2, pp. 66–83. [in Ukrainian]
5. Nakonechna, O. S. (2019) Investytsiina bezpeka promyslovykh pidpriemstv: nauково-методичні підходи до оцінювання [Investment security of industrial enterprises: scientific and methodological approaches to assessment]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia – Eastern Europe: Economics, Business and Management*, vol. 4, pp. 205–209. [in Ukrainian]
6. Bendykov, M. A. (2002) Ekonomichna bezpeka promysloвого pidpriemstva v umovakh kryzovoho rozvytku [Economic security of an industrial enterprise in the conditions of crisis development]. *Menedzhment v Ukraini i za kordonom – Management in Ukraine and abroad*, no. 2, pp. 17–29. [in Ukrainian]
7. Cherkasova, S. O. (2013) Formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnogo mekhanizmu upravlinnia protsesom zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv [Formation of the organizational and economic mechanism for managing the process of strengthening the economic security of industrial enterprises]. *Ekonomika i realii chasu – Economics and Realities of Time*, no. 2, pp. 22–27. [in Ukrainian]
8. Pysarenko, B. A. & Protsenko, N. B. (2013) Diahnostyka ekonomichnoi bezpeky funktsionuvannia promyslovykh pidpriemstv [Diagnostics of economic security of industrial enterprises]. *Visnyk Zhytomyrskoho lershavnoho tekhnichnogo universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Zhytomyr State Technical University. Series “Economic Sciences”*, no. 3 (63), pp. 282–284. [in Ukrainian]
9. Filyppova, S. V. & Niziaieva, S. A. (2012) Osoblyvosti diahnostyky rivnia ekonomichnoi bezpeky vynorobnykh pidpriemstv [Features of diagnostics of the level of economic security of wineries]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti – Economics of the food industry*, no. 1(13), pp. 16–21. [in Ukrainian]
10. Shevchenko, I. L. (2009) Osoblyvosti formuvannia mekhanizmu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky metalurhiinykh pidpriemstv [Features of the formation of the mechanism of ensuring economic security of metallurgical enterprises]. *Stratehiia ekonomichnogo rozvytku Ukrainy – Strategy of Economic Development of Ukraine*, vol. 24-25, pp.128-134 [in Ukrainian]
11. Medvedieva, I. B. & Pohosova, M. Yu. (2011) *Diahnostuvannia bezpeky promysloвого pidpriemstva u tryrivneviiy systemi finansovykh vidnosyn* [Diagnosing the security of an industrial enterprise in a three-level system of financial relations]. Kharkiv: Vydavnytstvo KhNEU [in Ukrainian]
12. Cherniak, H.M. (2015) Otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky enerhetychnykh pidpriemstv v umovakh yevrointehratsii [Assessment of the level of economic security of energy enterprises in the context of European integration]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnogo tekhnichnogo universytetu Ukrainy «Kyivskiyi politekhnichnyi instytut» – Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, no. 12, pp. 159–166 [in Ukrainian]
13. Havrysh, O. A. & Cherniak, H. M. (2016) Rozroblennia stratehii zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv enerhetychnoi haluzi [Development of a strategy for ensuring the economic security of energy sector enterprises]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnogo tekhnichnogo universytetu Ukrainy «Kyivskiyi politekhnichnyi instytut» – Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, no. 13, pp. 143–149. [in Ukrainian]
14. Rozhenko, O. V. (2014) Obgruntuvannia skladovykh ekonomichnoi bezpeky torhovelynykh pidpriemstv [Substantiation of the components of economic security of trade enterprises]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnogo ekonomichnogo universytetu. Seriiia: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Odesa National Economic University. Series: Economic Sciences*, no. 10, pp. 135–148, 142. [in Ukrainian]
15. Chorna, M. V. & Shumilo, O. S. (2016) Pryntsypy, funktsii ta metody upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva rozdrubnoi torhivli [Principles, functions and methods of managing the economic security of a retail trade enterpris]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh: zbirnyk naukovykh prats – Economic strategy and prospects for the development of trade and services: a collection of scientific papers*, vol. 2(24), pp. 74–86. [in Ukrainian]
16. Omelianovych, L. O. & Dolmatova, H. Ye. (2005) *Ekonomichna bezpeka torhovelnogo pidpriemstva* [Economic security of a commercial enterprise]. Donetsk: DonDUET. [in Ukrainian]
17. Kozliuk, I. O. (2005) *Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky aviatsiinoi haluzi* [Ensuring economic security of the aviation industry]. Kyiv: Knyzhkove vydavnytstvo NAU [in Ukrainian]
18. Yepifanov, A. O., Plastun, L. O., Dombrovskiyi, V. S. et al. (2009) *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov* [Financial security of enterprises and banking institutions]. A.O. Yepifanov (Ed.). Sumy: DVNZ «UABS NBU» [in Ukrainian]

19. Onyshchenko, V. O., Andriev, R. H., Savytska, O. I. & Dovhal, Yu. S. (2011) *Ekonomichna bezpeka bankivskoi diialnosti v Ukraini* [Economic security of banking activity in Ukraine]. Poltava: PoltNTU [in Ukrainian]
20. Baranovskyi, O.I. (2014) Pryroda ekonomichnoi bezpeky komertsiiinoho banku [The essence of economic security of a commercial bank]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, no. 7, pp. 12–19. [in Ukrainian]
21. Pokropyvnyi, S.F. (Ed.). et al. (2003) *Ekonomika predpriyatiya* [Enterprise Economics]. Kyiv: KNEU
22. Podluzhnaya, N. A. (2002) Vybor kriteriya ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya [Selection of the criterion of economic security of the enterprise]. *Naukovi pratsi Donetskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu – Scientific works of Donetsk National Technical University*, no. 47, pp. 10–15.
23. Richnyi zvit Aktsionernoho tovarystva komertsiiinyi bank "PryvatBank" za 2023 rik [Annual Report of Joint Stock Company Commercial Bank PrivatBank for 2023]. Retrieved from https://static.privatbank.ua/files/Konsolidovanyy_richnyy_zvit_za_2023.pdf?_gl=1*1pd2aj2*_gcl_au*MTk5NjEwMTM4MC4xNzI2NTYyNTE2LjgwMTU5Nzg1LjE3MjY2NTlyNTIuMTcyNjY1MjI1NA..*_ga*MTcyMzcyMzM1MS4xNzAyODQxNTA5*_ga_C7N2L9YCQ9*MTczMzY0NDYxOC43LjEuMTczMzY0NDYyMC41OC4wLjA. [in Ukrainian]
24. Richnyi zvit Aktsionernoho tovarystva komertsiiinyi bank "PryvatBank" za 2022 rik [Annual Report of Joint Stock Company Commercial Bank PrivatBank for 2022]. Retrieved from <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> [in Ukrainian].
25. Vinokurov, Yaroslav (2024). U Natsbanku fiksuiut posylennia braku kvalifikovanykh kadriv u finansovomu sektori [The National Bank records an increase in the lack of qualified personnel in the financial sector]. *Ekonomichna pravda – Economic truth*. Retrieved from <https://pravda.com.ua/news/2024/05/24/714217/> [in Ukrainian]
26. Moisieiev, Valerii (2024). Yaki perspektyvy ochikuiut hlobalnu ekonomiku u 2024 rotsi: IT, transport, metallurhiia, nerukhomist [What are the prospects for the global economy in 2024? IT, transportation, metallurgy, real estate]. *Ekonomika Ukrainy – The economy of Ukraine*. Retrieved from <https://thepage.ua/ua/economy/perspektivi-dlya-globalnoyi-ekonomiki-u-2024-roci-it-transport-metallurhiya-nerukhomist> [in Ukrainian]